

Christian de Chergé testvér
Tibhirine perjele

Legyőzhetetlen remény

Írások Bruno Chenu válogatásában

A párbeszéd embere

BENCÉS KIADÓ
Pannonhalma, 2012

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Frère Christian de Chergé, prier de Tibhirine:
*L'invincible espérance. Textes recueillis et présentés
par Bruno Chenu.
L'homme du dialogue*

© Bayard Editions / Centurion 1997 pour le première edition.
2010 pour la deuxième edition

Fordította
Muraközy Nóra

Lektorálta
Somorjai Gabi

Hungarian translation © A fordító, 2012
Hungarian edition © Bencés Kiadó, 2012
Borítófotó © Alice Cambournac

**INSTITUT
FRANÇAIS**

Cet ouvrage, publié dans le cadre du Programme d'aide
à la publication (P.A.P.) Kosztolányi, a bénéficié du soutien
de l'Institut français en Hongrie.

Ez a mű a Magyarországi Francia Intézet támogatásával
a Kosztolányi Könyvtámogatási Program (P.A.P.)
keretében jelent meg.

Tartalom

7. Egyezzünk meg egymással.
Keresztények és muszlimok,
az irgalom tanúi és zarándokai (1983)..... 5
 8. Keresztények és muszlimok.
Különbségeink vajon a közösség felé
tartanak? (1984) 51
 9. Keresztények és muszlimok.
Egy közös társadalmi terv nevében (1989)..... 113
 10. Az intermonasztikus párbeszéd és az iszlám
(1995)..... 153
-
1. függelék: A Ribát-esz-Szalám javaslatai
a közösség szándékának
mai megvalósítására..... 161
 2. függelék: Írások a Korán hagyományából..... 163

Ti Írás birtokosai! jussunk el közös hivatásunkhoz.

Isten kincsestára olyan Kenyér, amelynek ízét csak közösen élvezhetjük.

Isten kincsestára

Valamennyien tudjuk, hogy Isten Ószövetségben feltáruló arcán mennyire hangsúlyos az irgalom vonása. II. János Pál egy egész bekezdést szentel ennek (DM 18–29). Sokatmondó, mennyire átszővi az irgalom témája a zsoltárokat.

A Korán sokszor említi az irgalmat. 339 olyan helyet számolhatunk meg, ahol a *rhm* gyökérből származó szó szerepel; itt most ezt kísérjük figyelemmel. Ennek görög megfelelője, az *eleosz*, az Újszövetségben csak 78-szor fordul elő; sőt meglepő módon Szent János evangéliumából és az Apostolok cselekedeteiből teljesen hiányzik. Az biztos, hogy Szent Jánosnál az irgalom mindenekelőtt mint Isten emberek iránti szeretetének „csodálatos cseréje” jelenik meg Krisztusban (vö. DM 52). „A kereszt azt jelenti, hogy az örök szeretet ápolni kezdte azokat a sebeket, amelyek az embernek földi élete folyamán a leginkább fájnak.” (DM 49) Az irgalom jánosi nyelvezete pedig: „Úgy szerette Isten a világot, hogy egy-szülött Fiát adta oda.” (Jn 3,16)

Ahhoz, hogy jól megértsük, mit jelent a Koránban az irgalom, nem mulaszthatjuk el, hogy a *rhm* szemita gyökérhez nyúljunk vissza. Ezt „irgalomnak”, „együttérzésnek” fordíthatjuk, amennyiben olyan érzést látunk benne, amely bensőnkben, zsigereinkben ragad meg minket. A *rihm* főnév (többes számban *arham*) az anyaméhet jelenti, amely a magzat lakóhelye, tágabb értelemben pedig a szülői kötelekeket. Nőnemben alkalmazva a *rahim* melléknévi igenév olyan nő jelzőjeként szolgál, akinek daganat van a méhében, vagy aki ki van téve annak, hogy belehal a szülésbe. Ehhez nem találhatnánk jobb magyarázatot, mint az enciklika rendkívül részletes jegyzetét az Ószövetségnek az irgalomra használt második kifejezéséről, a *rahamim* szóról (a *heszed* szóval párhuzamba állítva), s itt persze a Bibliában és a Koránban felfedezzük a közös héber és arab gyökeret:

A *rahamim* már eredetében az anyai szeretetet jelzi (a *reham* anyaméhet jelent). Abból a kezdettől fogva fönnálló és mélyreható kötelekből, sőt összeköttetésből, amely az anya és magzata között létezik, egészen különleges kapcsolat, egyedülálló szeretet származik. Ez a szeretet mindkét részről ingyenesnek és ki nem érdemelhetőnek mondható; a benső kapcsolatot jelenti, mivel a szív követelménye. Így tehát a *rahamim* a *heszed* által jelzett „férfias”, önmagához való hűségnek mintegy „nőies” változata. E pszichológiai alapnak megfelelően a *rahamim* érzések sorát szüli, melyek között megtaláljuk a jóságot és a gyengédséget, a türelmet

és a megbocsátást, azaz az elnézésre készsleges akaratot.
(DM 27, 142. jegyzet)

Ez magyarázza tehát azt, hogy a Szentírásban lép-
ten-nyomon ott van az anya képe. Ezek a képek ki-
váltóságos módon mutatják be Istent. A Szentatya, a
már említett jegyzetben, kézenfekvően Izajás sokat-
mondó sorait idézi: „Megfeledkezhetik-e csecsemő-
jéről az asszony, nem könyörül-e [*rahmá*] méhe
[*rehem*] magzatán? Még ha az meg is feledkeznek,
én akkor sem feledkezem meg rólad!” (Iz 49,15) A Ko-
rán szintén gyakran említi, hogy Isten mily közel áll
az anyaméhhez: „Ő az, aki megformál benneteket az
anyaméhekben [*arhám*], ahogy akar.” (3,6) Itt ráis-
merhetünk Jóbra: „Nem Isten teremtett-e engem a
méhben...? És nem ugyanő formált-e engem az anya
testében?” (Jb 10,11; 31,15), és a zsoltárosnál is:

...te alkottad egész bensőmet,
s anyám méhében te formáltál engem. (Zsolt 138,13)

Az isteni előretudás egészen sajátos módon fejező-
dik ki a Koránban Mária, Jézus anyja születése kö-
rül. Mikor 'Imrán felesége (akit nem neveznek meg)
hosszan tartó meddősége után végre fogant, úgy ha-
tározott, hogy Istennek, a Templom szolgálatára
ajánlja méhének gyümölcsét, akit még szíve alatt
hordoz:

'Imrán felesége azt mondta: „Uram! Neked ajánlom föl azt, ami a méhemben van. Szenteltessék [csupán a te szolgálatodra]. Fogadd el tőlem! Te vagy az, aki [mindent] hallasz és tudsz.” (3,35)

S íme, leányt hoz a világra. Csalódás ez, mivel a lányokat nem állíthatják kultikus szolgálatba. A szegény asszony nagy zavarba jön. Már szinte bocsánatkérően mondja: „Uram! Bizony, leányt hoztam világra!” De megnyugodhat:

Isten persze nagyon is jól tudta, hogy mit hozott világra, hiszen a fiúgyermek nem olyan, mint a leánygyermek.

Vajon Isten, amikor arra indította őt, hogy felajánlását megtegye, nem látta talán, ki volt a méhében? Megerősítheti hát elköteleződését:

Máriának neveztem el őt. A Te védelmedbe helyezem őt és leszármazottait a megkövezett Sátán elől.

S valóban:

Az ő Ura kegyesen elfogadta [a leányt]. (3,36–37)

A zsoltárvers jut eszünkbe:

Anyám méhétől te vezettél engem,
Te voltál biztonságom anyám ölében... (Zsolt 21,10–11)

Ehhez az egészen konkrét gyökérhez, a *rahum*hoz kötődik tehát az a Név, mely a Bibliában kizárólag Istent illeti, sokszor a *hanun* ('jóakarattal, gyöngéden lehajolni') gyökérhez illesztve. E két gyökér együttes jelenlétének megfelelőjét láthatjuk az *ar-rahmán* és *ar-rahím* összekapcsolásában; ez a két Név együtt tér vissza minden szúra kezdeténél, a *fá-tiha* nyitó invokációjában... s mint említettük, minden muszlim hívő hétköznapi életében is, igen gyakran. Láttuk, hogy II. János Pál nem mulasztotta el Mindanaóban tartott beszédében kiemelni ezt a párhuzamot.

Az *(ar)-rahím* szót 'az Egészen-Irgalmas' vagy 'az Együttérző' szóval fordítjuk. A Koránban ez száztizenöt alkalommal olvasható; harmincöt esetben a tulajdonnevet jelző névelővel. Negyvenhétyszer kapcsolják a *ghafúr* névhez, ami a bűnök eltörlésének gondolatát foglalja magában. Mindig Istenről van szó.

Az *ar-rahmán* szót a *rahimtól* eltérően soha nem használják jelzőként. A Koránban ötvenhétyszer alkalmazzák, mindig névelő áll előtte. Formájából cselekvésre is gondolhatnánk, de ez a cselekvés az irgalom tevékenysége, így Istennek magából a misztériumából (*ghayb*), saját kifürkészhetetlen lényéből fakadna, és maga ez a cselekvés jelentené azt, hogy ő Istennel egyenlő:

Vajon megismerte-e azt, ami rejtve van, vagy [kötelező] ígéretet kapott az Irgalmastól? (19,78)

S máshol:

Ez az [a kert], amire ígéretet kaptatok. [Ez] illet meg minden bűnbánót és [parancs-]megtartót, aki titokban féli az Irgalmast, és megbánásra kész szívvel jön [hozzá]. (50,32–33 és párh.)

Felismerhetjük itt azt, amit II. János Pál az irgalom isteni attribútumával kapcsolatban hangsúlyoz:

A teológusok azt állítják, hogy az irgalom Isten legfontosabb attribútuma, legnagyobb tökéletessége; a Biblia, a Hagymány és Isten népének egész hitélete ehhez kimeríthetetlenül sok tanúsággal szolgál.

S a Szentatya pontosabban leírja:

Itt nem Isten kifürkészhetetlen lényegének tökéletességéről van szó magának az istenségnek misztériumában, hanem arról a tökéletességről és attribútumról, amelynek köszönhetően az ember, egzisztenciájának belső igazságában, a legbensőségesebb módon újra és újra kapcsolatba lép az élő Istennel.

A Koránban van egy olyan vers, amely mintha még ennél is tovább menne, amennyiben az ember azzal,

hogy Isten nevét kimondja, egészen egyedülálló és egzisztenciális módon lép kapcsolatba azzal, aki egyedül nyilatkozthatja ki nevét:

Mondd: „Fohászkodjatok Istenhez, avagy fohászkodjatok a Könyörületeshez (*ar-rahmán*)! Bármelyikhez is fohászkodtok, őt illetik meg a legszebb nevek.” (17,110)

A perspektíva végtelenre tágul, ha a Szentatyával így összegezzük: „Isten, aki »a szeretet«, másként, mint irgalom, nem tudja magát kinyilatkoztatni.” (DM 77)

Az *ar-rahmán* név alkalmazása különösen a Korán kinyilatkoztatásának első, Mekkához kötődő időszakára jellemző. Bizonyára azért, mert ott, az Arab-félszigeten, ez volt legelső neve az egyetlen Istennek, akit az iszlám megjelenése előtt imádtak. Ez a zsidók és Arábia keresztényei által is ismert név valószínűleg Istennek mint *Atyának* a kifejezésére is szolgált, legalábbis bizonyos zsidó-keresztény körökben. Ebből fakad a Mekkában élők vonakodása attól, hogy a Próféta szájából fogadják el ezt a nevet, és innen ered annak hangsúlyozása, hogy az Irgalmasnak nincsenek fiai és leányai. Ezért húzza alá annyira a Korán:

És azt mondják: „Az Irgalmas fiúgyermeket nemzett.”
...Nem illik az Irgalmashoz az, hogy fiúgyermeket nemzen. Nincsen senki az egekben és a földön, aki [majdan] ne mint szolga jönné az Irgalmashoz. (19,88.91–93)

De főként arról volt itt szó, hogy gyökerében irtsák ki azt a még mindig erős kísértést, hogy Mekkában helyreállítsanak egy panteont, ahol a múlt bálványait továbbra is mint az istennők leányait tisztelték volna. Allah nem Zeusz! Erős hangsúllyal vetették el Istennek minden olyan leszármazottját, akit Istenen kívülinek lehetne felfogni, és ezzel az Egyetlen több istenné válna – Isten mentsen ettől! Ez azzal a nagy előnnyel jár, hogy közös keresésre invitál minket: Mit akar Isten megértetni velünk akkor, amikor úgy nyilatkoztatja ki magát, mint akinek bensője irgalmas? Ebben a szeretettel telt létben, ami az ő misztériuma, számunkra felfoghatatlan tökéletességgel kapcsolódik össze az apaság és az anyaság. Ebből az anyaméhhez fogható titokból fakad minden szülés „a földön, amint a mennyben is”. Az egyszerűek és a kicsinyek jól tudják ezt, és meg is énekeltek:

Amint az apa megkönyörül (*rahum*) fiain,
úgy könyörül az Úr azokon, akik félik őt.
Hiszen tudja ő, hogy mik vagyunk,
emlékezik rá, hogy porból lettünk. (Zsolt 102,13–14)

Hogy jobban behatoljunk e titokba, amely együtt ösztökél, mivel együtt is szül minket, talán elég lenne hosszan és szabad szívvel elmélkednünk azon a reflexen, amely egyszerre jellemzi Máriában az anyagi üdvözlet kapcsán támadt ijedséget, és ösztö-

nös félrehúzóását Isten előtt, mivel fél, hogy illúzió-
nak esik áldozatul:

És elküldtük hozzá a Lelkünket (Gábrriel angyalt). És az tökéletes ember képében mutatkozott meg előtte. [Mária] azt mondta: „Menedékért fohászkodtam az Irgalmashoz (*ar-rahmán*) tetőled! Ha istenfélő vagy [nem közeledsz hozzám]!” (19,17–18)

Máriának rosszindulatú gyanúsításokkal kell majd szembenéznie, amelyeket ez a magányos anyaság mér rá. Ezt a gyermeket Isten mint tőle származó és az ő méhébe vetett „Igén” (4,171) adta neki; megnyugodhat tehát a gyermek jelén: mindent szívében őrizhet... A Korán pedig ezeket az anyjához intézett szavakat adja Jézus ajkára:

Egyél és igyál, és örvendezz. És ha meglátsz egy embert, akkor mondd: „Böjtölést fogadtam az Irgalmasnak (*ar-rahmán*), ezért nem fogok ma senki emberhez szólni!” (19,26)

Szóval csend legyen! Az Irgalmas titka, hogy mi történt Máriának, Jézus anyjának méhében (vö. 31,34). Isten szólt itt, ha pedig Isten szól, akkor Irgalmának belsejéből szól; onnan, ahol Igéje öröktől születik.

„Irgalmasságban gazdag Isten.” Szemléljük együtt a gazdagság és az irgalmasság közötti kontrasztot, a birtoklást és az ajándékozást – csak e kettőt össze-

kapcsolva szólhatunk helyesen Istenről. E kontraszt megfelelője a Koránban is megtalálható:

Vajon kié [mind]az, ami az egekben és a földön van?" Mondd: „Istené! Előírta magának a könyörületet... (6,12 és párh).

Másutt ezt találjuk:

Ha ők hazugsággal vádolnak téged, akkor mondd: „A te Uradnak a kegyelme ugyan mindent magában foglal, de a bűnös népről nem hárítható el az ő szigora.” (6,147)

Isten így szól azok szívéhez, akik őt az iszlámban keresik, éjjel-nappal mondogatván azt a Nevet, amelyet egyedül ő visel, Aki az egész emberiséget úgy hordozza, mint ahogy egy édesanya hordozza gyermekét. Ez a név az ő kincse. De Istennek e kincsetára nyitva áll. A tudás felhatalmazza az embert, hogy merítsen belőle. Félünk talán, hogy erőszakkal ragadjuk magunkhoz ezt a kincset? Nem, mert Isten erkölcsé nem az embereké. Egy nagyon szép vers mond ítéletet szegényes félelmeink felett: hogy szükségét szenvednénk, amikor adunk, vagy hogy elárulnánk magunkat, amikor megbocsátunk:

Mondd: „Lennének bár a tieitek az én Uram irgalmának minden kincsei, akkor is megtartanátok [azokat magatoknak], attól félve, hogy kiadjátok. Bizony, fősvény az ember!” (17,100)

Legyünk ebben mindnyájan biztosak! Fölösleges más jötevőt keresni magunknak, amikor Isten kész arra, hogy betöltse az embert:

Vajon ők osztják-e szét Urad irgalmát?... A te Urad irgalma azonban jobb annál, amit ők összegyűjtenek. (43,32)

Elég, ha az ember kész azokra a javakra számítani, amelyeket egyedül Isten ajándékából szerezhet meg és teljesíthet be:

És fohászkodjatok hozzá félve és remélve! Bizony, Isten kegyelme *közel* van a jóra valóhoz. (7,56)